

THE CULTURAL IMPACT OF THE EMIGRATION OF GERMAN ETHNICS FROM ROMANIA

Alexandra Porumbescu, Assist. PhD, University of Craiova

Abstract: The aim of this article is to analyze the situation of the german ethnics from Romania and to establish a corelation between their departure and the evolution of the communities they belonged to. We started from the idea that the massive exodus of the members of a group has the ability to affect its structure and to influence it regarding values, traditions and culture.

In the first part of the paper we performed a brief analisis of the way in which the ethnic germans left Romania, reffering to both the period before 1989, as well as after. In their case, the ethny was an obvious element structuring the migration flows and directions, in some situations even the geographical settlement of the destination towns resembling the ones of origins. Very sugestive for the size of the migration flows from romania to Germany are the statistical data collected from the National Institute of statistics, data that shows, in figures, which is the total amount of Romanian migrants that settled in Germany in two distinct time periods, 1980-1989, and 1990-2003. We also thought that calculating the percent that the total amount of these people represent from the total amount of Romanian emigrants would be interesting, especially to show the fact that the number of those who chose Germany as a destination country represented a far bigger number than the ones who chose different destinations.

Furthermore, we analysed information and theories regarding the way in which the international migration phenomenon, which nowadays grows bigger and bigger in size, influences the cultural destiny of communities, especially the departure ones. This situation is most often to be seen in the case of the communities from which a significant number of members left, such as the saxon or swabian communities in Romania.

Key words: emigration, ethnics, culture, comunity, saxons.

Deși sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI au adus cu sine o creștere deosebită a fenomenului migraționist din punctul de vedere al dimensiunii, migrația românilor în Germania nu este un fenomen specific exclusiv societății românești contemporane, acest traseu de migrație existând încă din perioada comunistă, și chiar anterior acesteia, având în vedere comunitățile semnificative de cetățeni români de origine germană care trăiau în Transilvania și în Banat.

Trei cazuri de migrații etnice originare din România sunt relativ bine documentate în literatura de specialitate: evreii, germanii și maghiarii, primele două cazuri chiar dobândind o anume notorietate datorată rolului jucat de reprezentanții regimului comunist în administrarea migrației. Emigrarea atât a evreilor cât și a germanilor a fost condiționată financiar. Și nu este vorba doar de asistență economică (cum a pretins și statul Polonez pentru a-i lăsa pe etnicii germani să plece) ci de sume plătite per capita pentru fiecare emigrant, sume care nu întotdeauna veneau pe canale oficiale, chiar îmbogățind anumite conturi private¹. Cert este că segmente semnificative din cadrul ambelor grupuri etnice, în perioade, forme și contexte diferite au fost tratate în mod defavorabil de autorități pe criteriul apartenenței etnice. În ambele cazuri, țările de neam au avut o politică de emigrare proactivă, ce valoriza formal și instituționalizat descendența etnică, și asista în mod efectiv plecarea și

¹ István Horváth, *Migrația etnică din România: între exil și căutare*, în Revista Sfera Politicii, nr. 137.

integrarea la destinație. Mai mult, în cazul Israelului, sionismul a reprezentat o ideologie proemigrare relativ larg răspândită și asumată de segmente semnificative ale populației. În termeni practici, migrația evreilor s-a încheiat până la sfârșitul anilor '80, cea a germanilor în prima parte a anilor '90, după prăbușirea regimului comunist și suprimarea controlului statului român asupra emigrării.

Perioada celui de-al Doilea Război Mondial și anii imediat următori încheierii acestuia au reprezentat un moment de turnură în evoluția germanilor din Transilvania. Din punctul de vedere demografic, în această perioadă are loc primul val de emigrare, apreciindu-se de către specialiști că în urma repatrierii, refugiului, prizonieratului și deportării, între anii 1940 și 1950 un număr de circa 250.000 de etnici germani au părăsit România, ceea ce înseamnă foarte mult, dacă avem în vedere faptul că în anul 1941 numărul lor era de 49 640².

În deceniile care au urmat războiului, comunitatea germană din România a cunoscut multiple transformări, în special în ceea ce privește tradițiile și obiceiurile specifice. Modul lor de viață tradițional s-a dizolvat la impactul cu regimul comunist, iar exproprierea pământurilor, naționalizarea proprietăților, industrializarea și urbanizarea forțată le-au tăiat „rădăcinile” celor mai mulți germani din România. Tendința de „omogenizare” națională, de asimilare, le-a afectat autonomia cultural-spirituală, și toate acestea conjugate cu precaritatea condițiilor materiale de viață, cărora li se contrapuneau imaginea unei societăți prospere, democratice, reprezentată de Germania Occidentală, a determinat, pe fundalul conștiinței identității lor germane, tentative de emigrare masive. Dacă în perioada comunistă au existat restricții care îi împiedicau să plece, odată cu înlăturarea acestor bariere, după 1989, majoritatea etnicilor germani au părăsit România, creând o perturbare majoră în echilibrul socio-cultural și economic al zonelor în care au locuit³.

Sugestive pentru prezentarea dimensiunilor fluxurilor migratoare dintre România și Germania sunt datele statistice preluate de la Institutul Național de Statistică, date care arată sub formă numerică care este cifra totală a emigranților români care s-au stabilit în Germania pe două intervale de timp supuse analizei, și anume perioada 1980-1989 și respectiv 1990-2003. Am considerat oportună și calcularea procentului pe care totalul acestor persoane îl reprezintă din totalul de emigranți, tocmai pentru a arăta faptul că numărul cei care au ales Germania ca și țară de destinație au fost mult mai mulți decât cei care au ales alte destinații, în intervalul 1980-1989 reprezentând chiar mai mult de jumătate din totalul emigranților.

Emigrația permanentă a cetățenilor români după țara de destinație (1989-2003)

	Total		Ger mani a	S U A	Un gari a	Can ada	Ita lia	Aus tria	Fr anș a	Isr ael	Sue dia	Gr eci a	Aust ralia	Al tel e
To tal 19 80	N	287	1495	33	272	749	31	927	45	14	490	31	3646	26
	r	753	44	93	50	5	28	5	93	62	9	31		62
	%	100	52,0	11,	9,5	2,6	1,1	3,2	1,6	5,1	1,7	1,1	1,3	9,3

² Anneli Ute Gabanzi, *Exodul germanilor din România: cauze, fapte, consecințe*, în „Xenopoliana”, V, 1-4-1997, p. 229.

³ Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu (coord.), *Sfârșitul regimurilor comuniste*, Editura Argonaut, Cluj Napoca, 2011, p.168.

- 19 89				8										
To tal 19 90	N r .	251 681	8143 4	31 74 8	253 72	248 94	19 92 0	176 83	12 61 8	48 82	320 0	24 50	2217	25 26 3
- 20 03	%	100	32,4	12, 6	10, 1	9,9	7,9	7,0	5,0	1,9	1,3	1,0	0,9	10, 0

Sursa: Baze de date TEMPO, Institutul Național de Statistică, București, 2013
www.insse.ro (consultat la 14.01.2013).

După cum se observă din datele prezentate anterior, în perioada 1980-1990 numărul emigranților români care și-au stabilit domiciliul în Germania a fost net superior celui care reprezintă cetățenii români care au ales altă țară de destinație, reprezentând 52% din totalul emigranților. Deși în următorul interval de timp analizat procentul a cunoscut o scădere semnificativă de până la 32,4%, Germania rămâne principala destinație de emigrare a românilor. Această scădere se datorează în principal faptului că după căderea regimului comunist din decembrie 1989, cetățenii români au beneficiat de libertatea de a se deplasa în afara granițelor țării, libertate de care nu au dispus anterior, iar posibilele destinații s-au diversificat. După 1989 au existat trei perioade care corespund unui număr de trei tendințe de migrație: între 1990 și 1994 s-a reluat circulația migratorie în străinătate; în perioada 1994-2000 migrația a fost predominant pentru muncă, existând și numeroase cazuri de azil politic și clandestinitate; după anul 2000 se observă o normalizare a circulației migranților⁴. Înainte de 1989 cetățenii români de origine germană au beneficiat de un regim special în ceea ce privea posibilitatea de a părăsi definitiv România, cu scopul de a se stabili în Germania.

În perioada comunistă, Germania deținea ponderea cea mai importantă din punctul de vedere al destinațiilor fluxurilor migratorii (la începutul anilor 1980 cele două destinații principale, Germania și Israelul, reprezentau aproximativ 80% din volumul total al migrației externe)⁵. Acest fapt nu era însă efectul unui act individual de decizie legat de actul migrator, cât mai ales consecința „negoțului” practicat de regimul comunist dispus să acorde dreptul de a migra cetățenilor români etnici germani, în schimbul unei recompense financiare plătită de guvernul Germaniei statului român.

Până la căderea regimului comunist, etnicitatea a fost un factor structurant al spațiului migrațional românesc. Aceasta se explică prin legile formulate în domeniul imigrației de Republica Federală Germană și de Israel, în contextul politic postbelic, care viza să susțină migrația și acomodarea evreilor și germanilor provenind din statele pe atunci comuniste. Această migrație se leagă în aceeași măsură de statutul minorităților etnice din România comunistă și postcomunistă, în care existența minorităților etnice a fost oficial

⁴ Remus Gabriel Anghel, Istvan Horvath (coord.), *Sociologia migrației. Teorii și studii de caz românești*, Editura Polirom, Iași, 2009, p. 46-57.

⁵ Sorina Folea, *Fenomenul infracțional în Europa*, Craiova, Editura Beladi, 2009, p. 256.

recunoscută: minoritățile etnice au putut fi mobilizate în procesele migratorii, ceea ce de fapt a generat o instrumentalizare a etnicității⁶.

Un număr mare de persoane de origine germană, cunoscuți ca și ”șvabi”, au trăit în zona Banatului, fiind aduși aici de către habsburgi în secolul XVIII. Începând din anii 1980, germanii din Banat au început să plece în Germania; oricum, cea mai mare parte a exodului s-a produs după 1989. Deși au existat multe sate în care se aflau comunități semnificative de etnici germani în zona Banatului, în altele au existat doar câteva astfel de familii, ceea ce a determinat o variație mare a numărului de emigrări către această destinație⁷. În general, rețelele de migranți facilitează migrația prin reducerea costurilor unui astfel de proces. Noii migranți sunt ajutați să traverseze granițele, să găsească un adăpost și un loc de muncă la destinație, precum și să se adapteze într-o țară străină. Facând parte dintr-o rețea migratorie, se diminuează riscurile unei astfel de ”aventuri”. Oricum, absența unor astfel de rețele nu elimină în nici un caz migrația. Locul lor este ocupat de instituții care susțin migrația, care, asmeni rețelelor, îmbunătățesc accesul la resurse într-un cadru instituționalizat. Cu toate acestea, este important de remarcat faptul că în cazul rețelelor de migrație, disponibilitatea resurselor depinde de participarea la o astfel de rețea, iar distribuția informațiilor este mult mai mare în cazul instituțiilor menite să îi sprijine pe migranți.

O temă constantă în cercetarea migrației internaționale, sintagma „rețele de migranți” definește un ansamblu de relații care se constituie la nivel regional între migranți și foști migranți, migranți și nemigranți și potențiali migranți, atât în zona de origine cât și în cea de destinație, și care se bazează pe legături de rudenie, prietenie, sau proveniență comună. Arango nota: “Puține lucruri, dacă există unele, sunt așa de caracteristice modului contemporan de abordare al migrației ca atenția centrală acordată rețelelor de migrație”⁸. Dezvoltarea circulației migratorii săsești este cu atât mai evidentă cu cât istoria sașilor este marcată de un oarecare sedentarism, spre deosebire de grupurile românești migrante care dețin o îndelungată tradiție a mobilităților interne sau internaționale. Emigrația în masă spre Germania Federală, începând de la mijlocul secolului XX, nu corespunde unor practici străvechi. La ora actuală, mobilitatea sașilor este creată de circulația între România și Germania, o circulație fundamentată pe rețele de migrație pe care ei le-au construit între cele două țări⁹.

În prezent, principala destinație a migranților din aceste zone este Germania. Aceia care au emigrat în primul val (identificat ca fiind la începutul anilor 1990) au trecut prin Austria, și au stat o perioadă de timp la cunoștințe. Mai târziu, puțini au plecat în Germania fără un contract oficial de muncă, pentru că întocmirea actelor necesare era foarte dificilă. Datorită faptului că oamenii nu se cunoșteau între ei, sau declarau că nu cunosc alți vecini care au migrat în Germania, este dificil de estimat intensitatea acestui fenomen migrator. Oricum, se pare că în aceasta zonă, acesta nu este un fenomen de masă.

Dacă în primul val de migrație către Germania grupurile erau relativ mici, compuse din 2-4 prieteni, în prezent migrația este un fenomen individual. Cei care au migrat în

⁶ Remus Gabriel Anghel, Istvan Horvath (coord.), *op. cit.*, p. 87.

⁷ Dumitru Sandu (coord.), *A Country Report on Romanian Migration Abroad: Stocks and Flows After 1989*, studiu realizat pentru Centrul Multicultural din Praga, disponibil la www.migrationonline.cz, 2004, p. 23.

⁸ Joaquin Arango, *Explaining migration: a critical view*, *International Social Science Journal*, 2000, p. 291.

⁹ Remus Gabriel Anghel, Istvan Horvath (coord.), *op. cit.*, p. 93.

Germania în prima etapă au avut dificultăți în a-și găsi un loc de muncă, pentru că nu aveau cunoștințe care să îi recomande potențialilor angajatori. Ca și o consecință, în prezent este preferată migrația ”sigură”, prin intermediul firmelor de recrutare. Când se pleacă în baza unui contract de angajare, se cunoaște locul de ședere, perioada, locul de muncă, retribuiția, toate aspectele. Persoanele intră în contact cu firme care intermediază legătura dintre companiile din afara țării și forța de muncă din țară, și migrează în baza unui contract. Prin urmare, principalele metode de emigrare pentru populația din zonă sunt prin intermediul companiilor din Timișoara, care facilitează contracte pentru muncă în Germania de 2-3 luni. Locurile de muncă oferite sunt în agricultura, construcții sau îngrijirea persoanelor în vârstă. Avantajul emigrării în baza unui contract este reprezentat de faptul că dacă pentru cei care migrează pe cont propriu sau ca parte a unei rețele sociale Actul Schengen impune obligativitatea de a demonstra existența unor mijloace de susținere materială, în prima situație muncitorii primesc un permis de muncă, deci astfel de obligații nu li se aplică. Pe de altă parte, nu există persoane de legătura la destinație, spre deosebire de situația rețelelor de migrație. Migranții se întâlnesc și se cunosc doar atunci când ajung la destinație.

Oamenii spun că absența rețelelor de migrație este bazată pe caracteristici individuale precum egoismul: „Oamenii din Banat nu se ajută între ei...oamenii sunt invidioși pe aici” (A. I. , 43 de ani, inginer agronom la Primăria comunei Jiblea din Banat). De exemplu, unul dintre cei care au emigrat definitiv dar se întoarce periodic în comună nu a ajutat pe nimeni să emigreze în Germania, și chiar mai mult, nu dorește să spună unde locuiește și pretinde că nu îi cunoaște pe ceilalți din comună. Ei mai afirmă că imposibilitatea de a migra fără un contract mai are de-a face și cu lipsa banilor. Este imposibil (spun oamenii) să migrezi pe cont propriu în Germania, pentru că pentru a pleca este nevoie de bani¹⁰.

Germanii din Transilvania și din Banat le-au transmis concetățenilor lor o întreagă ideologie despre „cum și unde trebuie să emigrezi”. Comportamentele lor migratorii, rețelele și traiul lor (ca, de exemplu, marginalizarea de care sufereau în societatea germană), succesul lor, destinațiile lor în Germania, ideile despre Europa se vor regăsi în proiectele de mobilitate a sute de mii de români care au început să străbată Europa la începutul anilor 1990¹¹.

Legat de tipologia de migrație a românilor, s-a constatat faptul că aceștia călătoresc în cadrul unor rețele informale transnaționale, pe care le folosesc pentru a exploata orice ramură de activitate disponibilă migranților. În același timp, migrația etnică s-a transformat într-una circulatorie, fiind deja probat faptul că migrația etnicilor germani din Transilvania către Germania de la începutul anilor 1990 a devenit o mișcare circulatorie, în care perioadele de activitate în Germania sunt intercalate cu perioade de trai în România¹².

Studiind argumentele care stau la baza alegerii Germaniei ca și țară de destinație, factorul specific este reprezentat de migrația etnică, de legătura de filiație, istorică, față de această țară. În ceea ce îi privește pe cetățenii de origine română care migrează în Germania, rațiunile care stau la baza alegerii lor sunt asemănătoare cu cele ale celor care aleg alte state ca și destinație. De exemplu, un studiu asupra situației românilor din Italia, arată ca principale motive: banii, munca, lucrul, un trai mai bun, o viață mai bună, sărăcia, veniturile

¹⁰ Dumitru Sandu (coord.), *op. cit.*, p. 24.

¹¹ Remus Gabriel Anghel, Istvan Horvath (coord.), *op. cit.*, p. 87.

¹² John Salt, *Current international migration trends*, CDMG, 2001, p. 20.

mici din România, pentru a câștiga mai bine, motive familiale, reîntregire, divorț, deces, ajutarea familiei, lipsa locurilor de muncă, situația economică din România. Deși respectiva gamă de motive nu explică de ce s-a ales neapărat Italia și nu o altă țară (pentru că aceleași motive se puteau satisface în orice altă țară europeană dezvoltată), ea este semnificativă pentru cunoașterea nevoilor și aspirațiilor valorice ale imigranților români. După cum se observă din datele de mai sus, primele două motive sunt legate de *bani și muncă*, fiind valori interdependente: munca e generatoare de câștig, iar acesta se obține prin prestarea unei activități sociale utile. Ambele categorii de motive ilustrează o motivație precumpănitor economică a prezenței românilor în Italia (indiferent că au fost constrânși să emigreze de sărăcie și șomaj ori de salariile mici și locurile de muncă nesigure)¹³.

Începând cu anul 1990, în țările europene care au făcut parte din lagărul comunist, se înregistrează o nouă eră a migrației soldată cu implicații economice și sociale fundamentale. Și în România după căderea comunismului s-a dezvoltat un puternic proces de migrație internațională, cu anumite particularități până la sfârșitul anului 2000, când se obține libertatea circulației în spațiul european: începând cu o mobilitate internațională foarte scăzută, aflată sub constrângerile regimului comunist totalitar, dar cu antrenamentul unei migrații interne de tip navetist, românii au redescoperit migrația pe distanțe mari, o dată ce granițele au fost deschise. După 1989 românii au preferat destinații multiple în funcție de mai mulți factori: regionali, economici, instituționali.¹⁴

Migrația internațională are impact asupra identității sociale a indivizilor, fie ei cetățeni ai țării de destinație sau imigranți. În definiția lui Tajfel, identitatea socială este „partea din conceptul de sine a individului ce derivă din calitatea sa de membru al unui grup social, împreună cu valoarea și semnificația emoțională atașată acestei calități”¹⁵.

În egală măsură migrația pune problema identităților naționale și din perspectiva securității. Un flux de imigranți este de multe ori perceput ca o potențială amenințare la adresa culturii țării de destinație, dar și o provocare la adresa valorilor de bază sau obiceiurilor culturale și lingvistice ale acesteia.

În ceea ce privește România, este de remarcat faptul că țara noastră nu are, până în prezent, o strategie privind emigrația, ci doar una referitoare la imigrație. Sub aspectul necesității conservării identității naționale poate părea de o importanță mai mare controlarea elementelor străine ce pătrund pe teritoriul național prin acest proces, întrucât persoanele de altă naționalitate care aleg să trăiască pentru o perioadă mai mare sau mai mică de timp în România aduc în mod inevitabil cu ele noi obiceiuri și noi valori, care, la fel de inevitabil, intră în contact cu cele ale populației locale, din această conviețuire rezultând noi tipare de viață.

Dar o analiză mai atentă reliefează faptul că, în primul rând, este mult mai mare numărul persoanelor care părăsesc țara decât cele care vin aici. Prin urmare, și impactul asupra elementelor identitare provocat de contactele acestora cu alte popoare este mult mai

13 Adrian Otovescu, *Trăsături identitare ale imigranților români din Italia*, în Revista Română de Sociologie, serie nouă, anul XXIII, nr. 5–6, București, 2012, p. 455.

14 Dumitru Sandu, *Barometru de Opinie Publică*, Fundația pentru o Societate Deschisă, București, noiembrie 2001

15 Social Identity Theory: cognitive and motivational basis of intergroup differentiation. Universiteit Twente. Consultat în 14 noiembrie 2012.

puternic. În plus, aceste persoane lasă în urmă familii, comunități, prieteni, cu care relaționează în mod direct sau indirect și după plecare. La întoarcerea în țară sau atunci când comunică, ei reușesc să transmită noi tipare de comportament și propun sisteme de valori care sunt ușor acceptate de comunitate din două principale motive: în primul rând ele intră în conștiință ca un element de noutate, de inedit. Un studiu realizat de cercetători români¹⁶ indică modul în care comportamentul migranților s-a schimbat după contactul cu țara de destinație și mai ales modul în care aceste modificări sunt percepute de către familiile lor; foștii imigranți tind să fie mai toleranți față de minorități, sunt mai dispuși să se implice în acte de participare politică și în asociații. Astfel de studii sprijină ipoteza generală că migrația forței de muncă are un potențial semnificativ de schimbare a atributelor culturale, atât ale migranților, cât și ale membrilor familiilor lor.

Un alt argument pentru care noile tipare de viață aduse de către foștii emigranți sunt foarte ușor acceptate în comunitate este reprezentat de faptul că acestea reflectă experiența unor popoare despre care se consideră că au un standard de viață mult mai ridicat decât românii. Este accesibilă împrumutarea anumitor obiceiuri și sunt chiar preluate din alte țări noi atitudini față de elemente fundamentale ale organizării statale. Aceste procese nu au neapărat un efect negativ, întrucât s-a constatat faptul că persoanele care se întorc în țară devin mult mai implicate în viața socială a comunității căreia îi aparțin, dar și în aspecte care țin de organizarea socio-familială¹⁷. Problema intervine atunci când aspecte ce țin de identitatea națională sunt neglijate în favoarea celor care aparțin unor alte culturi.

Intensificarea mobilității persoanelor, ideilor și bunurilor, precum și generalizarea utilizării tehnologiilor de informare și comunicare la toate nivelurile vieții cotidiene, reprezintă două dintre fenomenele care au produs profunde transformări societale în ultimele două decenii. Ele generează o modificare semnificativă a structurilor sociale și a modului în care indivizii se poziționează și percep poziția lor într-o societate globală. Practicile transnaționale ale migranților pe de o parte, și politicile de migrație și de integrare ale statelor occidentale pe de alta, necesită să fie studiate în rezonanță cu această nouă realitate socială. Științele sociale se confruntă cu limitele unor anumite paradigme care consideră societatea ca fiind delimitată cultural, politic și geografic de frontierele statului-națiune. Ori societatea informațională și procesele de globalizare sunt revelatoare pentru transformările pe care le suferă legăturile sociale la distanță, organizarea comunitară și procesele identitare depășind cadrul național de analiză.

Prin urmare, în analiza efectelor migrației românilor începând cu anul 1990 asupra identității naționale este esențial să fie luat în considerare și acest element al dezvoltării rapide a segmentului de comunicații și tehnologie informatică. Este interesant de observat și faptul că perioada propusă spre analiză, determinată ca început de trecerea statului românesc spre o economie deschisă, de tip capitalist, se suprapune cu perioade semnificative la nivel global pentru procesele migratorii. În plan european, se fac din ce în ce mai multe demersuri spre desființarea granițelor naționale, în special pentru statele membre ale Uniunii Europene. România însă, chiar dacă a devenit membru al Uniunii Europene abia în anul 2007, ca țară

¹⁶ Gabriel Bădescu, Oana Stoian, Andra Tănase, *Efectele culturale ale migrației forței de muncă din România*, în Remus Gabriel Anghel și Istvan Horvath (coord.), *Sociologia migrației. Teorii și studii de caz românești*, Editura Polirom, Iași, 2009, pag. 278-279.

¹⁷ *Ibidem*, p. 281.

învecinată și având relații strânse de colaborare cu instituțiile comunitare, a perceput accesul în spațiul Schengen ca fiind mult mai accesibil decât pentru alte țări; pe de altă parte, factorul geografic a facilitat în mare măsură traversarea ilegală a granițelor.

În plan global însă, cercetările din domeniul informatic obțin rezultate spectaculoase, iar accesul oamenilor spre astfel de servicii este foarte ușor. Iată cum, într-o perioadă foarte scurtă de timp, a devenit aproape de neimaginat o lume fără internet. Orice persoană care dorește să migreze are acum posibilitatea de a accesa prin intermediul acestor rețele de comunicare globală informații din orice colț al planetei, și, mai mult decât atât, să intre în contact cu persoane care pot furniza informații relevante.

Pentru românii proaspăt ieșiți dintr-un îndelungat regim totalitar, deschiderea granițelor și accesul la informații din domenii atât de vaste au reprezentat oportunități deosebite. Mulți au dorit să lase în urmă stilul de viață dificil al tranziției românești, adaptându-se la exigențele vieții în alte state ale lumii. Se întorc însă majoritatea dintre ei în țară, unii în mod constant pentru a-și vizita familiile rămase aici, iar alții chiar definitiv. Fiecare dintre aceste întorcări reprezintă o oportunitate pentru ca identitatea românească să intre în contact cu o altă cultură, contact ce se soldează cu noi adaptări și modificări.

Transnaționalismul migrant nu este însă un fenomen recent, chiar dacă științele sociale îi acordă atenție doar de câteva decenii. Mișcările migratorii, schimburile la distanță și identificarea migranților cu două sau mai multe patrii și culturi au preexistat perioadei moderne și organizării politice în state-națiune. Dintotdeauna migranții au păstrat legături mai mult sau mai puțin intense cu locurile de origine¹⁸. Scrisorile prin care țaranul polonez plecat în Statele Unite ale Americii în anii 1920 trimitea vești familiei rămase în Polonia, sau casetele audio pe care emigrantul algerian în Franța anilor 1970 le transmitea regulat în satul natal au cedat însă locul Internetului și telefoniei mobile. Emailul, fotografiile atașate, transmisia de imagini prin webcam, comunicarea prin internet sau teleconferințele între persoane dispersate în diferite colțuri ale lumii sunt noile forme de coprezență și de participare -în timp real- la universuri distanțate geografic, dar în perfectă fază din punct de vedere sociocultural. Această realitate reflectă o adevărată revoluție pe planul legăturilor sociale. Rețelele sociale ale migranților capătă o dimensiune nouă, virtuală, cu un efect notabil asupra percepției distanțelor, asupra sentimentelor de deznădăcinare și de apartenență. De exemplu, decizia emigrării este mai ușoară știind că este ușor și ieftin să rămâi în contact permanent cu cei dragi; că poți avea o informație bogată și precisă asupra realității care te așteaptă în țara de adopție; că poți intra ușor în contact cu compatrioții care au trecut prin aceleași experiențe și care te pot ajuta să treci mai ușor peste dificultățile inerente oricărui început într-o țară și un oraș necunoscut. Pe de altă parte se dezvoltă o cultură diferită a mobilității, Internetul facilitând delocalizarea dar și munca la distanță.¹⁹

¹⁸ Emily Greenman, *Assimilation Choices Among Immigrant Families: Does School Context Matter?*, în *International Migration Review*, Center for Migration Studies, vol 45/2011, p. 36.

¹⁹ Liviana Mustafa, *Emigrarea virtuală a românilor*, în cotidianul *Evenimentul Zilei*, 7.03.2010, interviu cu Dr. Mihaela Nedelcu, Institutul de Sociologie, Neuchâtel, Elveția: *"Migrantul online - modele migratorii, integrare și transnaționalism în era numerică"*

BIBLIOGRAFIE:

- ANGHEL, Remus Gabriel; HORVATH, Istvan (coord.), *Sociologia migrației. Teorii și studii de caz românești*, Editura Polirom, Iași, 2009.
- ARANGO, Joaquin, *Explaining migration: a critical view*, în *International Social Science Journal*, 2000.
- BUDEANCĂ, Cosmin; OLTEANU, Florentin (coord.), *Sfârșitul regimurilor comuniste*, Editura Argonaut, Cluj Napoca, 2011.
- FOLEA, Sorina; *Fenomenul infracțional în Europa*, Craiova, Editura Beladi, 2009.
- GABANZI, Anneli Ute, *Exodul germanilor din România: cauze, fapte, consecințe*, în „Xenopoliana”, V, 1-4-1997.
- GREENMAN, Emily, *Assimilation Choices Among Immigrant Families: Does School Context Matter?*, în *International Migration Review*, Center for Migration Studies, vol 45/2011.
- HORVÁTH, István, *Migrația etnică din România: între exil și căutare*, în *Revista Sfera Politicii*, nr. 137.
- MUSTAFA, Liviana, *Emigrarea virtuală a românilor*, în cotidianul *Evenimentul Zilei*, 7.03.2010, interviu cu Dr. Mihaela Nedelcu, Institutul de Sociologie, Neuchatel, Elvetia: *"Migrantul online - modele migratorii, integrare si transnationalism in era numerică"*.
- OTOVESCU, Adrian, *Trăsături identitare ale imigranților români din Italia*, în *Revista Română de Sociologie*, serie nouă, anul XXIII, nr. 5–6, București, 2012.
- SALT, John, *Current international migration trends*, CDMG, 2001.
- SANDU, Dumitru, *Barometru de Opinie Publică*, Fundația pentru o Societate Deschisă, București, noiembrie 2001.
- SANDU, Dumitru (coord.), *A Country Report on Romanian Migration Abroad: Stocks and Flows After 1989*, studiu realizat pentru Centrul Multicultural din Praga, disponibil la www.migrationonline.cz, 2004.